

GRATA RECORDATIO

duszp. aspekt modlitwy różańcowej i zaapelował o jej wspólne odmawianie w miesiącu października w intencji ważnych spraw swego pontyfikatu; wyszczególnił akcję misyjno-ewangelizacyjną, świat. pokój, zapowiedziany synod diecezji rzym. i zbliżający się sobór powsz.; ponadto wezwał odpowiedzialnych za losy narodów do pokojowego rozwiązywania konfliktów, a wszystkich wierzących do modlitwy o umocnienie duchowych postaw we wspóln. świecie.

Tygodnik Powszechny 13 (1959) z. 41, 7; W. Kluz, *Ojciec Jan XXIII*, Kr 1977, 284-291.

Jerzy Duchniewski

GRATIA GRATIS DATA – GRATIA GRATUM FACIENS

(łac. łaska darmo dana – łaska czyniąca miłym Bogu), w teologii scholast. sformułowania wskazujące na darmowość → łaski jako daru udzielanego dla dobra Kościoła (→ charyzmat) oraz utożsamiające ją z miłością udzielaną przez → Ducha Świętego, jednoczącą z Chrystusem i Ojcem (→ łaska uświęcająca). Wypracowane w XIII w. sformułowania g.g.d. i g.g.f. stanowiły sformalizowane ujęcie wniosków traktatu charytologicznego (→ charytologia) w odniesieniu do darmowości i nadprzyr. skuteczności łaski.

1. G.g.d. wg Aleksandra z Hales i Bonawentury odnosi się do łask uczynkowych; Albert Wielki uważał, że są to pozanaturalne dary udzielone ludziom przed upadkiem, cuda, natchnienia oraz nieutralne charaktery otrzymywane w sakramencie chrztu, bierzmowania i kapłaństwa; Tomasz z Akwinu odróżniał łaski typu g.g.d. od niestworzonej łaski, jaką jest Bóg udzielający się człowiekowi; g.g.d. polega wg Tomasza na nawróceniu, zrządzeniach Bożej opatrności, wewn. natchnieniach i oświeceniach, które są udzielane człowiekowi niezależnie od zasług, by mógł prowadzić innych do zbawienia (w tym sensie utożsamia się ją z charyzmatami). Bonawentura oprócz charyzmatów wliczanych przez św. Pawła (1 Kor 12, 27-30) objął pojęciem g.g.d. także wrodzone zamiłowanie do pobożności, bojaźń Bożą i natchnienie do dobrego postępowania. F. Suarez utrzymywał, że łaski tego typu służą wzrostowi całego Kościoła i jego uświęceniu w skali społ., a ich podmiotem może być także grzesznik. Współcześnie uważa się, że są one identyczne z charyzmatami i dają specjalną moc Bożą w formie prorokowania, → glosolalii, daru pocieszenia, rady oraz czytania w sercach ludzkich; wiążąc się z → charakterem sakramentalnym, dary te ujawniają działanie Ducha Świętego i prowadzą do zjednoczenia z Bogiem w łasce uświęcającej; w hierarchii wartości ustępują uniwersalnej kategorii łask typu g.g.f.

2. G.g.f. – mocniej akcentuje aspekt indywidualnego uświęcenia. Za Augustynem teologia scholast. przyjmowała, że łaski te mieszczą się we władzach duszy, a nie w jej istocie. Wg Tomasza wiążą się one z obecnością Ducha Świętego i służą indywidualnemu uświęceniu człowieka. Inni scholastycy XIII w. za istotę tych łask uznali łaskę uświęcającą, dyskutując problem jej jedności i stosunku do cnót wlnych (→ cnota II). G.g.f. od strony człowieka jest inna w każdym osobniku, którego Bóg akceptuje wraz z jego aktami osobowymi; rozważana natomiast od strony Boga jest jedna, gdyż stanowi wobec wszystkich wyraz zbawczej woli, ujawniającej się w emanacji miłości Bożej; wyplwająca z niej natomiast wiele skutków indywidualistycznych. Wg Suareza pochodzi ona od Ducha Świętego i ma za cel uświęcenie samego podmiotu przyjmującego, który w ten sposób staje się miły Bogu; jej konkretnymi przejawami są: odpuszczenie grzechów, zamieszkanie w człowieku Ducha Świętego i udzielenie jego darów (→ dary Ducha Świętego), uzyskanie synostwa Bożego, dziedzictwo życia wiecznego, cnoty wlane oraz łaski uczynkowe przygotowujące do → usprawiedliwienia.

J.M. Hervé, *Manuale theologiae dogmaticae*, P 1929, 1953⁴⁹, II 456, 1959⁵⁰, III 9; Granat DK V 41-46; J.H. Nicolas, *Les profondeurs de la grâce*, P 1969, 161-177; B.J.F. Lonergan, *Grace and Freedom. Operative Grace in the Thought of Saint Thomas Aquinas*, NY 1971, 21-40, 140; MySal IV 2, 668-671; T. Rossi, *L'economia della dispensazione della „G.g.d.“ secondo san Tommaso d'Aquino*, R 1989.

Józef Krasieński

GRATIA SUPPONIT NATURAM (łac. łaska zakłada istnienie natury), formuła upowszechniona w potryd. teologii, ukazująca relację między → naturą i łaską; wyraża pogląd, że natura istnieje uprzednio jako substancjalne podłoże → łaski; aforyzm nie sugeruje, by natura mogła sobie wysłużyć łaskę albo też pozytywnie się do niej przygotować (nie przeczy jednak możliwości przygotowania neg.); g.s.n. oznacza też, że Bóg, chcąc współpracować z człowiekiem, uzależnia swą pomoc od wyrażenia przez niego zgody; do otrzymania łaski nie są konieczne naturalne dyspozycje; łaska sama zakłada możliwość jej przyjęcia przez naturę i może być owocna nawet w ludziach o naturze zdeprawowanej (→ gratia gratis data).

D. Thalhammer, *Edelmenschen und Gnade*, ZKTh 61 (1937) 483-508; J.B. Beumer, *G.s.n. Zur Geschichte eines theologischen Prinzips*, Gr 20 (1939) 381-406, 535-552; Granat DK V 358-359; J. Alfaro, *LThK IV* 1169-1171. *Jerzy Misiurek*

GRATIANA (niezident. miejscowość w Tunezji), bpstwo staroż. w rzym. prowincji Byzacena; obecnie bpstwo tytularne.

GRATIANOPOLIS (niezident. miejscowość w Algierii), bpstwo w rzym. prowincji Mauretania Cezaryjska; znany bp kat. i donatysta z 411 oraz bp z 484; od XVII w. bpstwo tytularne.

GRATIEUX ALBERT, ur. 1874 w Szampanii, zm. 11 VII 1951 w Châlons-sur-Marne, prekursor → ekumenizmu, propagator → słowianofilstwa. Kształcił się w wyższym seminarium duch. w Châlons, gdzie był m.in. uczniem F. Portalę; po przyjęciu święceń kapł. uczył tamże w niższym seminarium duch. (do 1911); 1904 współredagował „Revue catholique des Eglises”; od 1905 interesował się rel. myślą ros. (kontakty z N.N. Nieplujewem, uczniem A.S. Chomiakowa), fascynację tę pogłębiły wakacyjne pobyty 1907-10 w Rosji, gdzie poznał m.in. syna Chomiakowa – Dmitrija; 1911 G. został proboszczem w Couvrot, a 1914 kapelanem wojskowym; na zlecenie ministerstwa spraw zagr. przebywał 1917 w Rosji z misją o charakterze informacyjnym (1918-19 był tam ponownie); 1919-23 był prob. w Saint-Amand-sur-Fion, a 1923-30 kapelanem wojskowym armii reńskiej; 1930 zamieszkał w Strasburgu; 1932 powrócił do Châlons, gdzie pełnił funkcję kapelana przytułków okręgowych; 1939 uzyskał doktorat teologii; współpracował z „Cahiers pour le protestantisme” i był uczestnikiem ekum. spotkań w → Saulchoir (od 1938).

Najważniejszym dziełem G. jest *Alexei Stepanowitch Khomiakov et le mouvement slavophile* (I-II, P 1939); ponadto przełożył z rosyjskiego oraz opatrzył wstępem i objaśnieniami pracę J.F. Samarina *Préface aux oeuvres théologiques de Alexei Stepanowitch Khomiakov* (P 1939); napisał także biografię Portalę *L'amitié au service de l'union. Lord Halifax et l'abbé Portal* (P 1951); pośm. ukazał się jego *Le mouvement slavophile à la veille de la révolution. Dmitri A. Khomiakov* (P 1953). Okręgowe archiwum w Châlons przechowuje manuskrypty in. dzieł G. – *Nicolas Nicolaïewitch Népluyev i Missions en Russie (1917) et en Sibirie (1918)* oraz fragment studium na temat W.S. Sołowjowa. Początkowo w opozycji do unijnych projektów pap. Piusa XI podkreślał G. przede wszystkim ideę braterstwa oraz „sprawiedliwości hist.” w odniesieniu do Kościoła prawosł.; nie preferując dotychczasowego modelu rzym., G. ukazywał model „unionizmu konwergencji”, polegającego na powrocie do reformy i przemiany (R. Ladous); w swej pracy i działalności wyróżniał się postawą pełną szczerości i sympatii dla nurtu słowianofilskiego (wg Y. Congara G. był największym franc. znawcą słowianofilstwa).

E. Paillard, *Albert G. (1874-1951) et Nicolas Nicolaïewitch Népluyev (1851-1908)*, w: *Mémoires de la Société d'agriculture, commerce, sciences et arts du département de la Marne*. Châlons 1969, 169-196; Y. Congar, *Catholicisme V* 206-207; M.J. Suelzer, *Encyclopedic Dictionary of Religion*. Ph 1979, 1947-1948; E. Fouilloux, *Les catholiques et l'unité chrétienne du XIXe au XXe siècle. Itinéraires européens d'expression française*, P 1982; R. Ladous, *DHGE XXI* 1244-1245.

Stanisław Józef Koza, Andrzej Świdorski

GRATOWSKI BERNARD OFM Cap, imię chrzestne Jan, ur. 14 I 1834 w Olsztynie, zm. 14 X 1904 w Nowym Mieście n. Pilicą, kartograf. Do zakonu wstąpił 1860; po przyjęciu 1865